

## ХҮНИЙ ЭРХ

ННФ-ын хөтөлбөрүүдийн хүрээнд Монгол Улс дахь хүний эрхийн хэрэгжилтийг сайжруулах, иргэдийн хүний эрхийн боловсрол, мэдлэгийг нэмэгдүүлэхэд хувь нэмэр оруулахыг зорьж тодорхой үйл ажиллагааг олон жилийн туршид явуулж ирсэн билээ. Сүүлийн хоёр жилд “Ковид-19” цар тахлын дэгдэлтийн улмаас хүн

төрөлхтөн хүнд сорилттой нүүр тулгарч буйгаас хүний эрхийн хэрэгжилтэд ч бэрхшээл учраад байна. Энэ цаг үед Монголын Хүний эрхийн ТББ-уудын Форум (Хүний эрхийн форум) хүний эрхийн салбарт гарч болзошгүй үхралтаас сэргийлэх, өмнөх ололтоо бататгахыг эрмэлзэн ажиллалаа.

### ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАМГААЛАХ ҮНДЭСНИЙ МЕХАНИЗМЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний механизмыг бэхжүүлэхэд эрх зүйн орчин нэн чухал билээ. Манай улсад 2021 онд Хүний эрх хамгаалагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль анх удаа батлагдсан нь онцлох үйл явдал байсан төдийгүй уг хуулийг баталсан Азийн анхдагч орон боллоо. Хуулийн төсөл боловсруулах эхний санаачилгыг 2016 онд Хүний эрхийн форум, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс (ХЭҮК) хамтран гаргаж, тухайн үеийн ХЭҮК-ын дарга Ж.Бямбадорж манлайлан ажилласан билээ.

Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний тогтолцоонд шинээр бий болж буй эрүүдэн шүүхээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний механизмд зориулж “Эрүүдэн шүүхээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний ажиллагаа” гарын авлагыг боловсруулаад байна. Мөн тус тогтолцоог

“Хүний эрхийн тухай ярилцъя” хэлэлцүүлгийн хоёр ч дугаараар олон нийтэд танилцууллаа.

Цар тахлын үед хомс төсвөөр ажиллаж буй ХЭҮК-ын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж тэтгэлэг олгов. Энэ оноос эхлэн жил бүр зохион байгуулахаар төлөвлөж буй “Хүний эрхийн форум – 2021” үйл ажиллагаанд санхүүгийн дэмжлэг үзүүллээ. Мөн 2020 онд шинэчлэн найруулсан Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлэхэд чиглэсэн “Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын үйл ажиллагаанд иргэний нийгмийн байгууллага үр нөлөөтэй оролцох нь” сэдэвт судалгааг хийж гүйцэтгэлээ. Тус судалгаа нь ХЭҮК-ын зэрэгцээ дэргэдээ иргэний нийгмийн зөвлөлтэй хараат бус бусад байгууллагад тодорхой хэмжээнд ашиглагдана гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Монголын Хүний эрхийн ТББ-уудын Форум буюу Хүний эрхийн форум нь 2010 оноос эхлэн эдүгээ 11 дэх жилдээ үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд хүний эрхийн чиглэлээр ажилладаг 50 гаруй төрийн бус байгууллагыг нэгтгэсэн сайн дурын сүлжээ юм. Тус Форум нь НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн “Хүний эрхийн төлөв байдлын ээлжит дүгнэлт хэлэлцүүлэг” механизмын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцогч бөгөөд сайн туршлага нь олон улсын түвшинд түгээгдсэн билээ.

Энэхүү судалгаагаар судлаач Л.Галбаатар Монгол Улсын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан Иргэний нийгмийн зөвлөлийг зохицуулсан заалтад дүн шинжилгээ хийж, зөвлөл байгуулах болсон учир шалтгаан, өмнөх хуулийн хүрээнд орон тооны бус зөвлөл хэрхэн ажиллаж ирсэн зэргийг судлан шинжилснээс гадна бусад улсын ижил төстэй бүтцийг харьцуулах замаар зөвлөлийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны хэлбэр, ХЗҮК-той үр дүнтэй хамтран ажиллах нөөц боломжийн талаар тодорхой санал, зөвлөмж боловсруулав.



ННФ нь Хүний эрхийн форумын гишүүн байгууллагын хувьд тус Форумтай 2021 онд ч идэвхтэй хамтран ажиллалаа. Өнгөрсөн онд Монгол Улсын хүний эрхийн төлөв байдлыг хэлэлцсэн НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн “Хүний эрхийн төлөв байдлын ээлжит дүгнэлт хэлэлцүүлэг” механизмын III циклээс Монгол Улсын Засгийн газар нийт 190 зөвлөмж хүлээн авснаас 170 зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхээр үүрэг амлалт авсан билээ. Анхны циклээс авсан зөвлөмжийг төрийн болон иргэний нийгмийн байгууллагууд тус тусдаа орчуулснаас үүдэн хүлээгдэж буй үр дүн дээр ойлголтын зөрүү үүссэнийг залруулах зорилгоор орчуулгыг анхнаас нь нэгтгэх зөвшилцөлд 2013 онд хүрсэн билээ. Энэ дагуу дээрх зөвлөмжийн орчуулгын эхний төслийг төрийн

байгууллага хийн, тус орчуулга дээр Хүний эрхийн форум ажиллаж саналаа өглөө. Мөн тус зөвлөмж дээр ажиллах Хүний эрхийн форумын ажлын хэсгүүдийг байгуулсан бөгөөд иргэний болон улс төрийн эрх, эдийн засаг, нийгэм соёлын эрх, бүлгийн эрх, хүний эрхийн үндэсний механизм зэрэг сэдвийн хүрээнд ажиллаж эхлэв. Эхний ээлжид тус зөвлөмжүүдээс хүлээгдэж буй үр дүнг гаргаж ХЗДХЯ-нд хүргүүлээ. Хүний эрхийн форум 12 дугаар сарын 8-ны өдөр Монголын Хэвлэлийн хүрээлэнтэй хамтран “Монгол дахь хүний эрхийн төлөв байдал” цахим хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, тус хэлэлцүүлгийн үеэр НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлөөс ирүүлсэн зөвлөмжүүдээс хүлээгдэж буй үр дүнг олон нийтэд танилцууллаа.

## ХҮНИЙ ЭРХИЙН БОЛОВСРОЛ, МЭДЛЭГ ТҮГЭЭН ДЭЛГЭРҮҮЛЭХ НЬ

ННФ-аас хүний эрхийн боловсрол, мэдлэгийг түгээн дэлгэрүүлэх, мөн нийгэмд өрнөж буй хүний эрхийн “халуун” сэдвээр ярилцдаг уламжлалт хэлэлцүүлгийг 2021 онд цахим болон танхимаар хослуулан явууллаа. Цаг үеийн нөхцөл байдалд үндэслэн “Эрүүдэн шүүхээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний тогтолцоог бэхжүүлэх нь”, “Цар тахал-Хүний эрх-Тэгш байдлын зарчим”, “Ковид-19-Сонгууль-Сонгогчийн эрх”, “Хүний эрх соёл болох нь”, “Сэтгэцийн эрүүл мэнд ба Хүний эрх”, “Ахмад настны эрх”, “Гэр бүлийн хүчирхийллээс ангижиръя”,



Чухал сэдэв #16:  
Сэтгэцийн эрүүл мэнд ба Хүний эрх



“Гэр бүлийн хүчирхийллээс ангижиръя” хэлэлцүүлэг, 2021 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдөр.

“Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний тогтолцоо” зэрэг сэдвээр ярилцлаа. Эдгээр хэлэлцүүлэг нийт 60,928 хүнд хүрч 2,261 хүн хариу үзүүлэн, 21,032 хүн үзжээ.

Дээрх ярилцлагыг цахим болон танхимаар хослуулан явуулж байгаатай холбогдуулан зарим хэлэлцүүлэгт мэргэжилтнүүдийг түлхүү оролцуулахыг бид зорьсон билээ. Энэ хүрээнд “Сэтгэцийн эрүүл мэнд ба Хүний эрх” хэлэлцүүлэгт салбарын 20 мэргэжилтнийг урьж оролцуулан сэтгэцийн эрүүл мэндийн чиглэлээр манай улсад тулгамдаж буй асуудлаар санал солилцсон ба уг

асуудлыг ХЭҮК стратеги төлөвлөгөө боловсруулахдаа анхаарч авч үзэхээр болсон юм. Хэлэлцүүлгээс гарсан гол саналуудыг хураангуйлан “Чухал сэдэв” цувралд нийтлүүлээ.

Хүний эрхийн боловсрол мэдлэг түгээн дэлгэрүүлэх хүрээнд хөтөлбөрөөс зохион байгуулсан дийлэнх үйл ажиллагааг цахимаар үзэх боломжтой болсон бөгөөд нийт 14 төрлийн цахим хэлэлцүүлэг 64,416 хүнд хүрч 2,455 хүн хариу үйлдэл үзүүлэн, нийт 27,778 хүн үзсэн тоон үзүүлэлт байна.

## ХҮНИЙ ЭРХИЙН ОЛОН УЛСЫН ӨДРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Хүний эрхийн форум нь 2014 оноос эхлэн жил бүрийн 12 дугаар сарын 10-нд Хүний эрхийн олон улсын өдрийг тохиолдуулан Сүхбаатарын талбайд тайван жагсаал зохион байгуулж ирсэн. Цар тахлын улмаас олноороо цугларан энэ өдрийг тэмдэглэх боломж хязгаарлагдсан ч 2021 онд уг арга хэмжээг цахим болон танхимаар хослуулан зохион байгууллаа.

НҮБ нь “Хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэн сахих нь бүх нийтийн аюулгүй байдал, энх тайвны үндэс” болохыг тунхаглаж, НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблей Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал хэмээх түүхэн чухал баримт бичгийг 1948 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдөр баталснаас хойш жил бүрийн энэ өдрийг “Хүний эрхийн өдөр” хэмээн дэлхий нийтээрээ тэмдэглэдэг уламжлал тогтсон билээ.

Энэ онд хүний эрхийн өдрийг тохиолдуулан “Эрхээ шаардъя” уриан дор нэг сарын цахим аян өрнүүллээ. Тус аяны хүрээнд “Бид оролцох эрхтэй”, “Бид зорчих эрхтэй” сэдвээр тухайн эрхийн хэрэгжилтэд тулгамдаж буй асуудлыг орон даяар сонсох зорилгоор цахим хэлэлцүүлэг өрнүүллээ. Нэг сарын туршид өрнөсөн цахим аян нийт 90,000 гаруй хүнд хүрснээр тэд Хүний эрхийн форумын цахим эвентийг үзэж сонирхон, мөн санал бодлоо хуваалцсан байна. Уг аяны хүрээнд нийт 40 пост, видео, мэдээ, мэдээлэл түгээснээс гадна аян эхлэхэд мөн аяны төгсгөлд хэвлэлийн хурал зохион байгуулж, мэдээллийн хэрэгслүүдээр дамжууллаа.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ивээл дор “Хүний эрхийн форум – 2021” олон улсын хүний эрхийн өдөр зохион байгуулагдсан бөгөөд тус форумыг зохион байгуулах Ажлын хэсэгт Хүний эрхийн форумыг

төлөөлөн Монголын эмнести интернэйшнл, Нээлттэй Нийгэм Форум байгууллагууд багтаж ажиллалаа. Мөн Форумын үндсэн хуралдааны үеэр Хүний эрхийн форумын сүлжээний нийт гишүүн байгууллагатай зөвлөлдөн боловсруулсан илтгэлийг ННФ-ын Эрх зүйн хөтөлбөрийн менежер Б.Хишигсайхан тавилаа. Үүний зэрэгцээ иргэний, улс төрийн эрх, эдийн засаг, нийгэм соёлын эрх, хүний эрхийг хамгаалах үндэсний тогтолцоо, уур амьсгалын өөрчлөлт ба хүний эрх сэдэвт салбар хуралдаан тус бүрд Хүний эрхийн форумын гишүүд илтгэл танилцуулж оролцлоо. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ивээл дор зохион байгуулагдсан уг Форум цаашид жил бүр болох бөгөөд түүнээс гарсан зөвлөмжийг дараа жилийн Форумоор хэлэлцэх болсноороо ач холбогдолтой юм.



“Хүний эрхийн форум – 2021” дээр Хүний эрхийн форумыг төлөөлсөн үндсэн илтгэлийг ННФ-ын Эрх зүйн хөтөлбөрийн менежер танилцууллаа, 2021.12.10, Төрийн ордон.

## ЦАР ТАХЛЫН УЛМААС ҮҮСЭЭД БУЙ НӨХЦӨЛ БАЙДЛЫН ХАРИУ ҮЙЛДЭЛ

Цар тахлын амаргүй үед ННФ хүний эрх зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчигдсөн эрхийг хамгаалах чиглэлээр бусад төрийн бус байгууллагатай хамтран хуулийн хэрэгжилтэд судалгаа, мониторинг хийх, мөн зарим төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд техникийн болон арга зүйн дэмжлэг үзүүлж ажиллалаа. “Коронавируст халдварын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн төслийг

боловсруулах үе шатад хийсэн дүн шинжилгээ” судалгаа нь дээр дурдсан үйл ажиллагааны нэг юм. Мөн өнгөрсөн оны сүүлээр эхлүүлсэн “Хөл хорио ба эх орондоо ирэх эрх”, “Цагдаагийн байгууллага, алба хаагч “Бүх нийтийн бэлэн байдал”-ын үед мөрдөж ажиллах хууль, дүрэм, журмын хэрэгжиж буй байдал” судалгааны ажлыг дуусган үр дүнгийн тайланг олон нийтэд хүргэлээ.

“Ковид-19” цар тахлын үед хүний эрх, эрх чөлөө зөрчигдөхөөс сэргийлэх, зөрчигдсөн эрхийг сэргээхэд туслалцаа үзүүлэх зорилгоор мониторинг, бодлогын судалгаа, стратегийн өмгөөлөл хийхэд дэмжлэг үзүүлж ажиллалаа. Энэ хүрээнд өнгөрсөн онд хөл хорио ба эх орондоо ирэх эрх, цар тахлын хууль, цар тахлын үе дэх хууль сахиулах ажиллагаанд баримтлах хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж, тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлон, засаж сайжруулах чиглэлээр санал зөвлөмж боловсруулав.





Түүнчлэн иргэний болон улс төрийн зарим эрхийн хэрэгжилтэд мониторинг хийх тэтгэлгийг Глоб интернэйшнл төв ТББ-д олгоод байна. Хүний эрхийн форум Коронавируст халдварын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийж, холбогдох талуудад хүргүүлээ.

Дэлхий нийтээр цар тахлаас үүдэлтэй гэр бүлийн хүчирхийлэл өссөн статистик мэдээлэл байгаа бөгөөд манай улсын хувьд ч мөн адил байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчлийн тухайд 7-30 хоногийн баривчлах шийтгэлийг нийслэлд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа Баривчлах төв,

Баривчлах байр, орон нутагт Цагдаагийн газрын харьяа баривчлах байруудад хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд баривчлах шийтгэл авсан нийт хүний 70 гаруй хувийг гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх зөрчил эзэлдэг ажээ. Энэ шийтгэлийг эдлэх хугацаанд Зан үйлд нөлөөлөх тодорхой цагийн сургалтад суухыг даалгадаг бөгөөд хууль хэрэгжээд багагүй хугацаа өнгөрч байгаа ч үр дүнтэй сургалтын хөтөлбөргүй явж ирсэн нь энэхүү зохицуулалтын үр нөлөөг бууруулж байна. Иймээс ННФ өнгөрсөн онд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа Баривчлах байр, Баривчлах төвд сургалтын хөтөлбөр боловсруулахад нь зориулж тэтгэлэг олгосон бөгөөд энэ онд хөтөлбөрүүд боловсруулагдлаа.

Шүүхийн шийдвэр  
гүйцэтгэх ерөнхий  
газрын харьяа  
Баривчлах байр,  
Баривчлах төв нь Зан  
үйлд нөлөөлөх найман  
төрлийн сургалтын  
хөтөлбөр боловсруулаад  
байна. Тус хөтөлбөрт  
Хөөрхөн зүрхнүүдийн  
аян ТББ-аар хөндлөнгийн  
шүүмж хийлгэн, улмаар  
мэргэжлийн сэтгэл зүйч  
хөтөлбөр боловсруулах  
багт арга зүйн зөвлөгөө  
өгч ажилласны дүнд нийт  
сургалтын хөтөлбөр бэлэн  
боллоо. Тус хөтөлбөрийн  
сургагч багш бэлтгэх  
сургалтад 21 аймгийн төлөөлөл  
оролцох юм.

